

УДК 378.1:379.85

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-1.33>**Л. В. Гончар**кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

У статті розкрито сутність понять «культура», «професійна культура», «професійна культура майбутнього менеджера». Розкрито зміст і структуру професійної культури менеджера, що є складним ціннісним утворенням, яке характеризується не лише особистою, духовною й матеріальною культурами, а й задоволенням в управлінській праці, знаннями в галузі економіки, психології, менеджменту тощо. Розглядаються методологічні підходи до формування професійної культури майбутніх менеджерів закладів вищої освіти: суб'єктний, діяльнісний, культурологічний, професіографічний, компетентнісний та акмеологічний. Урахування цих підходів сприятиме формуванню професійної культури майбутнього управлінця, розвитку його необхідних знань, умінь, професійних та індивідуальних якостей з метою формування конкурентоздатного спеціаліста на ринку праці. Окреслено інтерактивні форми організації освітнього процесу, що також сприяють ефективному формуванню професійної культури майбутніх менеджерів, а саме: коучинг-тренінги, педагогічне проектування, ділові ігри, брейн-ринги, SWOT-аналіз, кейси, консультації, ситуаційні методи, розроблення анімаційних заходів, лінійки майстер-класів, вебінари, воркшопи, флешмоби, виставки, ярмарки, аукціони, тематичні гостьові заходи, мистецькі проекти, урочисті вечори, турніри, марафони, авторські студії, квести тощо. Зазначено, що перевагами використання означених інтерактивних форм роботи в процесі формування професійної культури майбутніх менеджерів є підвищення інтересу та загальної мотивації до навчально-виховної діяльності завдяки новим формам роботи; активізація навчально-виховної діяльності завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації; формування вмінь і навичок для різноманітної творчої діяльності; виховання інформаційної культури; оволодіння навичками оперативного прийняття рішень в складній ситуації. Охарактеризовано фактори впливу на формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів.

Ключові слова: інтерактивні форми, культура, майбутні менеджери, методологічні підходи, професійна культура.

Постановка проблеми. Професійна культура в сучасному її розумінні – феномен складної структури, визначення якої потребують теорія і практика вищої школи, оскільки з неї має виходити організація освітнього процесу, формування й розвиток загальної культури студентів, їхня професійна підготовка та подальше професійне становлення. Вимоги до особистісних якостей майбутніх управлінців значно зросли у зв'язку із сучасними глобалізаційними, міграційними та інтеграційними процесами в суспільстві. Отже, сучасний менеджер повинен не тільки володіти ґрунтовними професійними знаннями, а й уміти ефективно застосовувати наукові методи аналізу, діагностувати проблему, пропонувати альтернативні рішення, коригувати діяльність організації; оперативно приймати управлінські рішення; вирішувати нестандартні проблеми; володіти кваліфікацією на рівні прийнятого рішення; володіти комунікативністю, комунікабельністю, вирізнятися стратегічністю мислення; наявністю певного рівня економічних, організаційно-управлінських, психологічних, технічних та інших знань, необхідних для вирішення професійних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню проблеми формування професійної культури майбутніх менеджерів приділяється належна увага в багатьох наукових дослідженнях, зокрема таким її аспектам, як теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців у навчально-виховній діяльності закладу вищої освіти (С. Архипова, І. Бех, С. Вітвицька, Н. Ничкало, В. Стрельников, М. Фіцула та ін.); вивчення нових цілей, принципів і методологічних підходів в освітньому процесі закладу вищої освіти (Е. Волков, К. Альбуханова-Славська, А. Брушлинський, В. Татенко, В. Андреєва, Г. Ващенко, В. Гриньов та ін.); формування професійної культури майбутніх менеджерів (Л. Батченко, О. Виговська, М. Гриньова, М. Дробноход, М. Захаров, В. Жигір, Л. Каращук, Н. Коломинський, О. Крупський, С. Крисюк, Є. Намлієв, Р. Шакуров та ін.).

Метою статті є окреслення методологічних підходів до формування професійної культури майбутніх менеджерів.

Завдання дослідження полягають у визначенні основних факторів, що впливають на формування професійної культури майбутніх менеджерів.

Виклад основного матеріалу. Термін «культура» належить до багатозначних, саме тому її варто розглядати як особистісну якість, що свідчить про її духовний розвиток, здатність до рефлексії, логічності й адекватності мислення [5, с. 161; 7].

Професійна культура розглядається як специфічна якість діяльності фахівця й розкриває предметний зміст культури, який визначається специфікою професії, професійної діяльності та професійного співтовариства [4].

Отже, професійну культуру менеджера варто розглядати як високий рівень професіоналізму людини, як спосіб творчої самореалізації в професійній діяльності, як процес освоєння, передачі професійних цінностей, становлення системи особистісних сенсів, які розглядаються як ступінь якості професійної діяльності й життя людини [4].

Варто зазначити, що міст і структура професійної культури менеджера є складників його загальної культури та професійних компетентностей, що є складним ціннісним утворенням, яке характеризується не лише особистою, духовною й матеріальними культурами, а й задоволенням в управлінській праці, знаннями в галузі економіки, психології, менеджменту тощо [1].

Становлення молодого людини, майбутнього менеджера передбачає реалізацію в педагогічному процесі вищої школи цілої низки методологічних підходів, а саме: суб'єктного, культурологічного, діяльнісного, професіографічного, компетентнісного та акмеологічного.

Суб'єктний підхід у формування професійної культури майбутніх менеджерів вимагає визнання особистості як продукту соціального розвитку, носія культури; її унікальності, інтелектуальної й моральної свободи, права на повагу; передбачає опору на природний процес саморозвитку здібностей, самовизначення, самореалізацію, самоствердження; створення для цього відповідних умов [6, с. 81].

Культурологічний підхід означає сукупність методологічних прийомів, які забезпечують її аналіз за допомогою таких понять, як культура, норми, цінності, спосіб життя, інтереси та культурна діяльність. Т. Іванова культурологічний характер освіти висвітлює через соціокультурний саморозвиток особистості – спосіб розвитку людини в культурі [3].

Сутність культурологічного підходу полягає у визнанні особистості як вищої цінності, здатної реалізувати культурно-етнічні ідеї в педагогічному процесі; орієнтації студентів в естетичних, моральних, екологічних, правових, професійних цінностях; індивідуальному підході до оволодіння культурою і створення елементів культури в процесі виховання [2]. Культурологічний підхід допомагає розглядати проблеми професійної підготовки майбутніх менеджерів з позицій головних

завдань гуманізації педагогічного процесу, передбачає виявлення такого варіативного елемента структур наукового знання, як соціально-культурні цінності. Він є одним із визначальних факторів щодо формування професійної культури майбутнього менеджера, становлення фахівця як висококультурного, освіченого, є важливим напрямом його теоретичної й практичної підготовки до майбутньої професійної діяльності. Застосування культурологічного підходу під час формування професійної культури майбутнього менеджера необхідно для соціокультурного саморозвитку особистості, креативного прояву в професійній діяльності, розвитку духовних сил, здібностей і вмій, що дають можливість людині перебороти життєві перешкоди.

У сучасних умовах підготовки управлінських кадрів актуалізується проблема дослідження формування професійної культури майбутніх менеджерів із погляду *діяльнісного підходу*. Отже, мета діяльнісного підходу полягає в тому, що особистість проявляє властивості й зв'язки елементів реального світу лише в процесі навчання та виховання. Він передбачає активну позицію студента, його активну самостійну роботу, прагнення до розвитку, творчості, включеності в різні види діяльності. Діяльнісний підхід спрямований на організацію суб'єкта як активного діяча у власному саморозвитку, пізнанні, праці, спілкуванні з іншими.

Сутність *професіографічного підходу* полягає в можливості системно описати управлінську діяльність, проаналізувати не тільки індивідуально-психологічні характеристики людини, а й ціннісні орієнтації, професійні ставлення для характеристики професії.

Варто також виокремити *компетентнісний підхід* у професійній підготовці майбутніх менеджерів, адже саме він є головним показником професіоналізму, готовності до здійснення діяльності, в якому системоутворювальною метою визначають формування в молодого покоління здатності до ефективної діяльності, заснованої на загальнолюдських етичних нормах, і сьогодні набуває поширення в усіх країнах світу. Використання компетентнісного підходу під час формування професійної культури майбутніх менеджерів дає можливість формування здатності до ефективної діяльності, мобілізації всіх наявних ресурсів особистості (системи знань, умій, навичок, здібностей) на виконання певного виду діяльності.

Акмеологічний підхід із позиції розгляду означеної проблеми розглядається як діяльність, кінцевий результат якої завершується створенням продукту соціально вагомої цінності. Він спрямований на самовдосконалення людини в освітньому середовищі, на її саморозвиток, а також конкретизує ідеї гуманізації освітньо-наукової підготовки майбутніх менеджерів.

Серед факторів впливу, що сприяють ефективному формуванню професійної культури майбутніх менеджерів, варто виокремити використання інтерактивних форм організації освітнього процесу, а саме: коучинг-тренінги, педагогічне проектування, ділові ігри, брейн-ринги, SWOT-аналіз, кейси, консультації, ситуаційні методи, розроблення анімаційних заходів, лінійки майстер-класів, вебінари, воркшопи, флешмоби, виставки, ярмарки, аукціони, тематичні гостьові заходи, мистецькі проекти, урочисті вечори, турніри, марафони, авторські студії, квести тощо).

Перевагами використання означених інтерактивних форм роботи в процесі формування професійної культури майбутніх менеджерів є підвищення інтересу та загальної мотивації до навчально-виховної діяльності завдяки новим формам роботи; активізація навчально-виховної діяльності завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації; формування вмінь і навичок для різноманітної творчої діяльності; виховання інформаційної культури; оволодіння навичками оперативного прийняття рішень у складній ситуації.

Висновки і пропозиції. Отже, можна стверджувати, що методологічний аспект являє собою систему, яка включає принципи, категорії, теорії, парадигми й методи, що мають специфічне цільове призначення, пов'язане з реалізацією діяльності майбутніх менеджерів. Формування професійної культури майбутніх менеджерів передбачає використання сукупності таких мето-

дологічних підходів, як суб'єктивний, культурологічний, діяльнісний, професіографічний, компетентнісний та акмеологічний.

Перспектива подальших наукових розвідок убачається в розробленні структурно-функціональної моделі формування професійної культури майбутніх менеджерів.

Список використаної літератури:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Голік О.Б. Інтегративно-культурологічний підхід до формування ціннісної культури педагогічної діяльності. URL: <http://www.bdpu.org/scientific.published/conf2008/articles/Senction4/Golik.doc>.
3. Иванова Т.В. Культурологическая подготовка будущего учителя : монография. Киев : ЦВП, 2005. 282 с.
4. Романовський О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України : монографія. Вінниця : Нова книга, 2010. 416 с.
5. Тернопільська В.І. Культура особистісного самовизначення як предмет наукового дослідження. *Нові технології навчання*. 2015. Т. 1. Вип. 86. С. 160–163.
6. Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник. 2-ге вид., випр., доп. Київ : Академвидав, 2007. 560 с.
7. Шендрик А.И. Теория культуры : учебное пособие. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2002. 519 с.

Honchar L. Methodological approaches to formation of professional culture of future managers

The article describes the essence of the concepts of "culture", "professional culture", "professional culture of the future manager". The content and structure of the professional culture of the manager, which acts as a complex value formation, which is characterized not only by personal, spiritual and material cultures, but also by pleasure in management work, knowledge in the field of economics, psychology, management, etc., is revealed. Methodological approaches to the formation of the professional culture of future managers of higher education institutions are considered: subjective, active, cultural, professional, competent and acmeological. Taking these approaches into account will help to shape the professional culture of the future manager, develop his necessary knowledge, skills, professional and individual qualities in order to form a competitive specialist in the labor market. Interactive forms of organization of educational process which also contribute to effective formation of professional culture of future managers are outlined, namely: coaching-training, pedagogical designing, business games, brain-rings, SWOT-analysis, cases, consultations, situational methods, development of animation measures, lines workshops, webinars, workshops, flash mobs, exhibitions, fairs, auctions, themed guest events, art projects, festive evenings, tournaments, marathons, author studios, quests, etc. It is noted that the benefits of using signs these interactive forms of work in the formation of professional culture of the future managers is to increase the interest and motivation of general educational activities through new forms of work; activation of educational activities through the use of attractive and fast-changing forms of information submission; developing skills for a variety of creative activities; education of information culture; mastering decision-making skills in a difficult situation. Factors of influence on formation of culture of professional activity of future managers are characterized.

Key words: *approaches, culture, interactive forms, future managers, methodological, professional culture.*